

Οι διαδρομές της πόλης

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΚΛΑΡΝΕΤΑΤΖΗΣ,
Συγγραφέας Σαλονίκης Χειμερινές,
εκδοτικός συνεταιρισμός
alterthess, σελ. 171

Οι καθημερινές ροές της Θεσσαλονίκης, η κίνηση ανθρώπων και αυτοκινήτων, η διάχυση των σωμάτων και ο αυτοματισμός του κοινωνικού τρέφουν συνεχώς να αποκρύπτουν, να σκεπάζουν τα επάλληλα στρώματα του χρόνου, να αποσιωπούν την ιστορία και να υπονο-

ΤΗΣ ΒΙΚΥΣ ΚΑΡΑΦΟΥΛΙΔΟΥ

μεύουν τη μνήμη. Τα αποτυπώματα του «τότε», διδάσματα στην τοπογραφία της συμπεριτεύουσας, παραμένουν ακίνητα και σιωπηλά μέσα στην κόλαση μιας βασιανιστικής, υγρής ζέσης. Εδώ και χρόνια, το βλέμμα των πολλών έχει συνθιφεί να τα αγνοεί -ή καλύτερα- να τα απωθεί, υπηρετώντας μια λήθη σχεδόν «επιβεβλημένη». «Επιβεβλημένη» τόσο από τις συνθήκες της ζωής, όσο ο εκσυγχρονισμένος κύρος ως διαρκώς βιωμένη παροντική εμπειρία αβίαστα συνοεί την πολιτισμική αμνησία, όσο και από κάθε πολιτική βούληση που συνειδητά επιχειρεί να αποκρύψει ή να «φιμώσει» κάθε χωρικό τεκμήριο, η ανάδειξη του οποίου απειλεί να διαταράξει τη συνοχή και τις απαραίτητες «βελιότητες» της κυρίαρχης ιδεολογίας.

Το βιβλίο του Γιάννη Γκλαρνέτατζη, *Συγγραφέας Σαλονίκης Χειμερινές*, κινείται στον αντίποδα των δύο αυτών τάσεων που -συνείδητα ή μία, συνειδητά ή άλλη- ακυρώνουν το δικαίωμα στη γνώση του παρελθόντος. Εκδίδεται τη χρονιά που η πόλη βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής, λόγω της επετείου των εκατό χρόνων της «απελευθέρωσης» της, και αποτελείται από μια συλλογή σύντομων ιστορικών σημειωμάτων, τα οποία παρατάσσονται σε χρονολογική σειρά, αγκαλιάζοντας σχεδόν ισόχρονα έναν περίπου αιώνα- από τα τέλη του 19^{ου} μέχρι τα μέσα του 20^{ου}. Μέσα σε αυτό το χρονικό άνοιγμα, χωράνε ποικίλες όψεις της κοινωνικής και πολιτικής δραστηριότητας: η εφημερίδα Rumeli του 1872, η ίδρυση του Διδασκαλείου Αρρένων το 1876, στιγμές της ανατολικής κρίσης του 1875-1878. Οι δεκαετίες του 1880 και του 1890 «φιλοξενούν» τον θάνατο του τραπέζιτη Σαούλ Μοδιάνο, τον Ιωάννη Παπάφη, τις παραστάσεις της όπερας Ριγκολέτο, την εγκατά-

Όρια ανατολής

Αστικό τοπίο

σταση του δημόσιου φωτισμού φωταερίου. Μπαίνοντας στον 20^ο αιώνα, παρουσιάζεται η πρώτη συνδιάσκηψη οθωμανικών ομοσυνδικατοκρατικών οργανώσεων του 1911, η δολοφονία του βασιλιά το 1913, η μεγάλη καντηρατική απεργία το 1914. Στον μεσοπόλεμο, γίνεται λόγος για την παύση των δημοτικών συμβολίων τον καιρό της δικτατορίας του Παγκάλου, για την ανάληψη της Γενικής Διοίκησης της Μακεδονίας για δεύτερη φορά από τον Φίλιππο Δραγούμη, για τα συστήματα στην «πρωτεύουσα των προσφύγων» και της φτωχολογιάς τα χρόνια της μεγάλης ύφεσης, καθώς και για τη σύλληψη του κομμουνιστή υποψήφιου δημάρχου Χρήστου Κανάκη το 1934. Ακολουθούν η γερμανική κατοχή και οι εικόνες της αντιστάσεως στις ισοπεδωτικές παρανομιότητες της Χιρς που οι ναζί μετέτρεψαν σε διακομιστικό στρατιωτικό συγκέντρωσης. Μεταπολεμικά, διαβάζουμε για τη δολοφονία του Γιάννη Ζέβγου, αργότερα για τη δίκη και την εκτέλεση του Νίκου Νικηφορίδη (1951), καθώς και για τη διωλιστολογική δράση του «Φον Γιοσμά» στον γαλαξία των παρακρατικών οργανώσεων της «κακετοκτικής δημοκρατίας», πριν το 1967.

Στις *Συγγραφέας Σαλονίκης*, η ιδιαίτερη μορφή του ιστορικού σημειώματος δεν χρησιμοποιείται για να εμπλουτίσει την επιστημονική μελέτη του παρελθόντος αυτού καθ' αυτού, αλλά για κάτι διαφορετικό, όμως εξίσου χρήσιμο και πολύτιμο. Για να ανασυστήσει τη διαρκώς επαπειλούμενη «μνήμη της πόλης». Η ανάκληση των ιστορικών γεγονότων ή των στιγμών δεν επιδιώκει την πλήρη ανασυγκρότηση των συμφραζόμενων τους ούτε αναγκαστικά προϋποθέτει ή υπονοεί μια μεγάλη αφήγηση των κοινωνικοπολιτικών μετασχηματισμών του χώρου. Αντιθέτως, μετατρέποντας την πόλη σε πολλαπλό συλλογικό υποκειμένο, περισσότερο υπακούει στη λογική της υπενθύμισης, της αντίστασης στις ισοπεδωτικές παρανομιότητες, στην ηθική υποχρέωση να συμειλοποιήσουμε ποιοι υπήρξαμε ως τόπος.

Το βιβλίο του Γκλαρνέτατζη συνιστά μια ήρεμη, συγκαταληπτή αλλά ταυτόχρονα νοσταλγική και τρυφερή περιήγηση στον χωροχρόνο της Θεσσαλονίκης, πάνω στο σώμα της, στις ήττες, τις πληγές και στα τραύματά της. Το δημοσιογραφικό, κοφτό

και ακριβές ύφος του συγγραφέα δεν καταφέρνει να αποκρύψει την αίσθηση της οικειότητας και της γλυκύτητας, που αναδύεται -χωρίς ο αναγνώστης να καταλαβαίνει ακριβώς πως- μέσα από το κυλιόμενο ψηφιδωτό των δρόμων και των συνοικισμών από το παρελθόν στο παρόν και πάλι πίσω, με μια τεχνική που ενίοτε θυμίζει κολάζ ή φωτογραφία. Ο χώρος πλάθεται ως «πάσχιον πρόσωπο» που αναζητά στην ιστορία του, όχι απλώς τη χειραφέτηση και την ελευθερία, αλλά ταυτόχρονα τη λύτρωση και το ξεπλύμα της ενοχής. Πως αλλιώς να διαβάσουμε το αντιστημικό ζήτημα της Μακεδονίας στις 12 Φεβρουαρίου του 1934, όταν δέκα χρόνια αργότερα οι τοπικές ελληνικές αρχές έπεισαν πρωτοβουλία για την εξόντωση της εβραϊκής κοινότητας στο πλευρό του κλιμακίου των SS; Ενοχή, λοιπόν, για αυτά που αυτή η πόλη υπήρξε, αλλά και πικρή, ματαιωμένη υπόμνηση για όσα θα μπορούσε να υπάρξει, αλλά πτώθηκαν και έδωσαν, χωρίς να καρποφορήσουν.

Οι *Συγγραφέας Σαλονίκης*, δίνοντας για λίγο, μέσα από την τοπογραφία, φωνή στους ποικίλους πρωταγωνιστές των εθνικών και κοινωνικών ανταγωνισμών, αντιμάχονται τη φρίκη της απαξίωσης, της άγνοιας και της σιωπής. Εκεί, που εν τέλει θριάμβευσε η συντήρηση, ο ανορθολογισμός και το ψέμα. Εκεί, που η πλατεία Ελευθερίας, κοντά στο λιμάνι, η πλατεία των πανηγυρισμών για τις ελιπίδες που αρχικά γέννησε η επανάσταση των νεότευκτων, η πλατεία των απεργιών ή των δέκα χιλιάδων μελλοθανάτων εβραίων, δεν αξιολογήθηκαν, παρά έμεινε μέχρι σήμερα ένα θλιβερό υπέροχο πάρκινγκ. Και στον πρόλογο του ο Τριαντάφυλλος Μπαταφόρος έχει δίκιο, όταν σημειώνει: *Αυτό το παλιμύρηστο που αποσιωπήθηκε από τις κυρίαρχες εξουσίες, οφείλουμε να το ανασκευάσουμε, να το εκθέσουμε σε κοινή θέα, σε δημόσια γνώση, ώστε να κάνουμε την ανατομία του ζωντανού οργανισμού που βρίσκεται σήμερα στην επιφάνεια. Γιατί πράγματι, αν ο κύρος συνιστά πάντοτε ένα κομμάτι του ίδιου μας του εαυτού, τότε, σε μια πολιτεία που συστηματικά βεβήλωσε την αρχιτεκτονική και πολιτισμική της διάσταση, εμείς αυτόν οφείλουμε να αναζητούμε και να διεκδικούμε. Μαθαίνοντας να συνομιλούμε -έστω και φευγαλέα- με την ιστορική και πολιτική του προοπτική, την ίδια στιγμή που διασχιζόμαστε της αναβρυμένης, γρήγορης, καθημερινής μας διαδρομής.*

Η Βίκυ Καραφουλίδου είναι ιστορικός

Για παιδιά και νέους

ΜΑΚΗΣ ΤΕΪΤΑΣ,
Πάρε με κιμένα μαζί σου!
Εικονογράφηση: Πολίνα Παναγιωτοπούλου,
Ψυχολογία, Αθήνα, 2012

Τελικά, είναι αδύνατον να διαβάσεις έστω ένα από τα βιβλία για παιδιά του Μάκη Τεϊτά και να μην χαμογελάσεις τρυφερά, ναι, τρυφερά. Και αυτό ισχύει, επίσης, για όλους τους προκατειλημμένους απέναντι σε τέτοιου είδους βι-

βλία, που με μια μικρή ιστορία από την καθημερινότητα και την αντίστοιχη εικονογράφηση εκδίδονται προς άγνη αναγνώστη. Η εδάρωση στην περίπτωση του Τσίτα οφείλεται στο ταλέντο του (χάρισμα, διδασκαλία, που είτε το έχεις είτε δεν το έχεις) να εκφράζει με απλό και έξυπνο τρόπο όσα από τη μαγεία των απλών νοημάτων και συναισθημάτων δύναται να αιχμαλωτίσει η γλώσσα. Οφείλεται ακόμα στην ελκυστική γαλήνη με την οποία αφουγκράζεται την παιδική ψυχή (ίσως διότι φροντίζει να πε-

ριθάλπει ιστορικά τις προσωπικές του αναμνήσεις) και στο ενδιαφέρον του να υπηρετήσει την ασφαλή κοινωνικοποίησή της, σε έναν κόσμο που όσο πιο σκληρός γίνεται τόσο πιο σκοτεινές αφήνει τις γωνιές για την αλήθεια του καθενός. Οφείλεται, τέλος, στην επιλογή και την άριστη συνεργασία με τον εκάστοτε υπεύθυνο για την εικονογράφηση, η οποία, εν προκειμένω, φέρει την τρυφερότητα αλλά και τον ρεαλισμό του κειμένου ως οπτική του εκδοχή. Η ιστορία με τη γνωστή σε όλους μας οικογένεια - όπου ο μικρούλης που θέλει να μεγαλώσει, όπως ο δεσφύρ του, όταν έρχεται η ώρα να πάει και αυτός στο νηπιαγωγείο, δειλάζει μπροστά στο καινούργιο - ζωντανωμένη από μια αφήγηση ψηλαφητή, η οποία κατορθώνει να εννοματώσει ελλιπώς ακόμα και την αναδρομή στο παρελθόν (flash back), αποδεικνύει ότι η συναισθηματική (μεταξύ των άλλων συγγενών ειδών) ευφυΐα βρίσκεται πειδόν δόξης λαμπρόν στα βιβλία για παιδιά.

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ Γ. ΤΣΟΥΠΡΟΥ